

ASPECTE DIN ISTORIA RECENTĂ A EPARHIEI ARADULUI

Preot lect. dr. Valeriu Gabriel Basa

Cinstirea trecutului Bisericii și a Neamului, în toate manifestările ei și implicit cinstirea acelor care s-au pus în slujba sa constituie o datorie a fiecărei mlădițe provenite din însăși trupul său. Lucrarea este cu atât mai imperios necesară astăzi când evoluția societății contemporane a făcut să se acutizeze pericolul dezrădăcinării unora dintre fiii neamului, puțin cunoscători ai eforturilor depuse de înaintași. Aceștia, în pofida tuturor încercărilor timpului au găsit puterea credinței pentru slujirea aproapei și a lui Dumnezeu. Formarea conștiinței valorilor spirituale și naționale este prin urmare mai ușor de realizat prin puterea exemplului care trebuie scos la iveală neîncetat.

Este evidentă în acest mod cauza pentru care încercările românilor din Transilvania și Banat, nevoiți să trăiască sub diferite stăpâniri, precum și eforturile Bisericii și a tuturor celor implicați trebuie aduse la cunoștința unui număr cât mai mare de contemporani.

DIN NEGURA ISTORIEI LA EPOCA MODERNĂ

Cele dintâi informații care vorbesc de la sine despre existența dovezilor referitoare la organizarea Bisericii din acest colț de țară, ea însăși tolerată pentru o vreme dar și despre eforturile depuse pentru promovarea valorilor spirituale, culturale și naționale care alcătuiesc sufletul atât de complex și ființa neamului datează din secolul al XV-lea. Ele sunt confirmate de urmele arheologice ale bisericilor care au existat în vremea aceea în cetatea Lipovei și relatările tradiției locale care consemnează existența unui episcop ucis de turci prin 1551-1552. În anul 1563 un episcop cu numele **DANIIL** încerca să cumpere o casă în Lipova. Intrarea cetății sub stăpânire otomană avea să pună capăt pentru un timp rezidării ierarhilor ortodocși în Lipova. Daniil s-a retras în mănăstirea Sf. Ierarh Nicolae din Ineu. Urmașul său a fost **MATEI**, fost preot de mir, rămas văduv și hirotonit episcop în 1570, în Moldova. Fiul său, s-a călugărit și a devenit episcop sub numele de Sava (1606-1627). Ulterior, cu ajutorul unor căpitani sârbi, episcopul **SAVA BRANCOVICI** a reușit să cucerească cetatea Lipovei de la turci, stabilindu-și reședința în una din cele

două biserici care existau în cetate. Biserica centrală, mai mare ca dimensiuni, avea să fie înlocuită în secolul al XVIII-lea cu o biserică romano-catolică, construită de germanii colonizați acolo. Faptul că turcii au cucerit din nou cetatea a impus din nou necesitatea părăsirii reședinței și mutarea acestuia la Ineu. În anul 1628 patriarhul ecumenic Chiril Lucaris hirotonea un nou episcop în persoana lui **LONGHIN BRANCOVICI** (1628- c. 1643), care a avut reședința la Ineu. Urmașul său **SOFRONIE**, era consemnat ca mitropolit de Lipova și Gyula și în jurul anului 1651, și-a mutat reședința în mănăstirea Hodoș-Bodrog. Ultimul episcop consemnat documentar în Lipova era **ȘTEFAN**, la anul 1664, iar ultimul episcop al Ienopolei consemnat în anul 1690 a fost **ISAIA DIACOVICI**. La inițiativa sa în anul 1706 scaunul episcopal era strămutat în cetatea Aradului, unde cumpărase anumite proprietăți. Acesta a început zidirea unei reședințe în incinta căreia se găsea și un paraclis cu hramul ”Bunavestire”. Confirmarea proprietăților bisericii românești de pe malul drept al Mureșului constituia atestarea documentară a întemeierii Episcopiei Ortodoxe Române a Aradului.¹

Șirul episcopilor ortodocși din Arad a fost continuat cu o serie de ierarhi sârbi: **IOANICHIE MARTINOVICI** (1710 - †1721); **SOFRONIE RAVANICIANIN** (1722 - †1726); **VICHENTIE IOANOVICI** (1726-1731), ulterior mitropolit de Belgrad – Carloviț; **ISAIA ANTONOVICI** (1731-1748), ajuns în scaunul mitropolitan de la Carloviț; **PAVEL NENADOVICI** (1748-1749) trecut de asemenea ca mitropolit la Carloviț; **SINESIE JIVANOVICI** (1751 - †1768), remarcat prin strădaniile depuse în vederea apărării ortodoxiei. Tot lui i se datorează construirea *reședinței episcopale* și a *paraclisului cu hramul Sf. Simeon Stâlpnicul de la Arad Gai*; **PAHOMIE CNEJEVICI** (1770-1783); **PETRU PETROVICI** (1784-1786), ulterior a fost episcop de Timișoara și **PAVEL AVACUMOVICI** (1786 - †1815). În timpul păstoriei sale s-a construit o nouă catedrală în stil baroc, care a dăinuit până la anul 1861, când a fost demolată de autoritățile habsburgice.²

Jurisdicția ierarhiei sârbești, o binecuvântare pentru păstrarea Ortodoxiei neamului, a devenit însă o adevărată piedică în vederea afirmării identității naționale. Însă, conștiința misiunii împlinite în slujba neamului din care

¹ Pentru detalii se pot consulta: Gheorghe Ciuhandu, *Români din câmpia Aradului de acum două veacuri*, Arad, 1940, p. 34; I. D. Suci, R. Constantinescu, *Documente privitoare la istoria Mitropoliei Banatului*, vol I, Timișoara, 1980, p. 113; Vasile Drăguț, *Arta românească*, București, 1982, p. 416, 421. Gheorghe Lițiu, *Istoria eparhiei Aradului* în vol. „Episcopia Aradului. Istorie, viață culturală, monumente de artă”, Arad, 1989, p. 9-79; Dan Ghinea, *Enciclopedia geografică a României*, București, 2002, p. 53-56; Pavel Vesa, *Episcopia Aradului. Istorie. Cultură. Mentalități (1706–1918)*, Cluj Napoca, 2006, p. 565-571.

² Detalii privind șirul episcopilor de la Arad se pot consulta în lucrarea pr. Pavel Vesa, *Episcopii Aradului, 1706-2006*, edit. Gutenberg Univers, Arad, 2007 și în *Enciclopedia Ortodoxiei Românești*, edit. Institutului Biblic și de Misiune a BOR, p. 34-36

proveneau i-a determinat pe cărturarii și preoții români, între care s-a detașat Moise Nicoară, ca în pofida tuturor nedreptăților, uneltirilor și presiunilor la care erau expuși să nu precupețească nici un efort până când nu s-a ajuns la instalarea unui episcop de neam român.³ Acesta a fost făgărășanul **NESTOR IOANOVICI** (1829-1830) ales, hirotonit și instalat la începutul anului 1829, dar care a murit la scurt timp, în februarie 1830.

Demn de remarcat este faptul că încă din anul 1812 s-au deschis în Arad, cursurile ”Preparandiei”, în vederea pregătirii învățătorilor ortodocși români. Școala a avut de la început un caracter românesc, între primii profesori numărându-se distinșii cărturari: Dimitrie Țichindeal – preot în Becichirecul Mic (1812-1815), Constantin Diaconovici Loga (1812-1830), Dr. Iosif Iorgovici (1812-1820) și Ioan Mihu (1812-1816).

Demersurile conjugate depuse în perioada lungii sedisvacanțe episcopale au avut ca rezultat și înființarea în anul 1822 a Institutului Teologic, pentru pregătirea viitorilor preoți, ai cărui primi profesori au fost Gavril Raț și Gavril Giuliani. Inițial cu doi ani de studii acesta a fost ridicat în urma demersurilor celor doi dascăli, din anul 1825, la trei ani de studii. Lucrarea avea să constituie un prim pas pentru realizarea unei forme de învățământ superior și nivel academic în Arad.

Românizarea centrului eparhial s-a produs cu adevărat în timpul episcopului **GHERASIM RAȚ** (1835-1850). Considerat a fi ”cel mai devotat” episcop, dedicat întru totul cauzei românilor din cuprinsul eparhiei arădene în secolul al XIX-lea⁴, acesta a fost implicat direct ca susținător al Sfântului Ierarh Andrei Șaguna, în demersurile întreprinse pentru reînființarea Mitropoliei Transilvaniei. În paralel trebuie menționate și deosebit de bogata activitate pastoral misionară pe care a desfășurat-o în cadrul eparhiei și preocuparea majoră de a contracara prozelitismul unit și a reface unitatea spirituală a românilor din părțile arădene și crișene, aflate sub cârmuirea sa.

Dezideratul separării de ierarhia sârbă și a reînființării Mitropoliei românești din Transilvania a constituit și preocuparea esențială a următorului episcop al Aradului **PROCOPIE IVAȘCOVICI** (1853-1873). Identificarea sa cu năzuințele poporului însăși l-a determinat cu siguranță să se remarce în domeniul activității bisericești, școlare și culturale. Rezultatul tuturor străduințelor sale a fost recunoscut și a dus l-a alegerea sa ca mitropolit al Ardealului.⁵

Mișcarea pentru realizarea libertății naționale a românilor începea să devină tot mai consistentă prin acțiunile desfășurate de ierarhii care au urmat. Pe această coordonată s-au situat demersurile și eforturile următorilor ierarhi arădeni: **MIRON ROMANUL** (1873-1874). Munca cea mai grea, pentru a-i scoate pe

³ Gheorghe Lițiu, *Istoria eparhiei Aradului* în vol. ”Episcopia Aradului. Istorie. Viață culturală. Monumente de artă”, Arad, 1989, p. 48-49

⁴ Teodor Botiș, *Istoria Școlii Normale (Preparandia) și a Institutului Teologic ortodox-român din Arad*, edit. Consistoriului, Arad, 1922, p. 520-523

⁵ P. Vesa, *Episcopii Aradului, 1706-2006*, p. 91

români din lipsurile impuse de stăpânirea străină și pentru emanciparea lor culturală și spirituală, a desfășurat-o la Arad, episcopul **IOAN MEȚIANU** (1875-1898). Bazându-se pe experiența anterioară dobândită în organizarea de așezăminte, fonduri și fundații care să permită susținerea activităților menite a aduce ridicarea stării economice, culturale și spirituale a românilor arădeni și bihoreni, așa cum a văzut la mitropolitul Andrei Șaguna, acesta a pornit la lucru.

Conștiința ridicării poporului prin cultură și Biserică l-a îndemnat să lucreze neîncetat pentru deschiderea unui număr cât mai mare de școli populare, pentru pregătirea învățătorilor și preoților, dar deopotrivă pentru asigurarea condițiilor necesare pentru pregătirea lor: edificarea clădirii din Piața Mare, unde, începând cu anul 1876/1877, au fost unite cele două institute: teologic și pedagogic și ulterior, în anul 1885, edificarea ”palatului seminarial”. Convingerea sa era așadar aceea că fără preoți și învățători nu era posibil a se lucra pentru ridicarea poporului și prin urmare a întreprins tot ceea ce i-a stat în putință în vederea ridicării institutelor menite a-i pregăti.⁶ Episcopului Ioan Mețianu i se datorează și apariția publicației ”Biserica și Școala”.

Starea clerului și a credincioșilor o cunoștea încă de la începutul păstoririi sale în mod direct prin vizitele pastorale pe care le efectuase în parohiile întinsei sale eparhii. De altfel întinderea prea mare a acesteia a constituit motivația pe baza căreia în anul 1878 a propus Congresul Național Bisericesc de la Sibiu, înființarea unei episcopii la Oradea.⁷

Sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului următor a fost marcat la Arad de păstoria episcopului **IOSIF IOAN GOLDIȘ** (1899-1902) și **IOAN IGNATIE PAPP** (1903-†1925).

SCHIMBĂRI TERITORIALE EPOCALE CU IMPLICAȚII DIRECTE ÎN ADMINISTRAȚIA BISERICESCĂ A EPARHIEI ARADULUI

Episcopul în vremea căruia se trecea de la epoca modernă spre contemporaneitate a fost la Arad, **IOAN IGNATIE PAPP** (1903-1925). Pentru scurt timp (octombrie 1918- mai 1920) a fost și locțiitor de mitropolit al Ardealului, calitate în care a devenit copreședinte al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918. În condițiile acestea, episcopul Ioan Papp avea să exprime, în numele Sinodului mitropolitan disponibilitatea integrării în sistemul administrativ al statului și al Bisericii din România Mare. Decizia ierarhilor transilvăneni de a autodesființa Sinodul episcopilor din Mitropolia Ardealului și a cere includerea membrilor săi în Sfântul Sinod de la București

⁶ Idem, *Eparhia Aradului în perioada episcopului Gherasim Raț (1835-1850)*, Edit. Mirodor, Arad, 2008, p. 364

⁷ Idem, *Episcopia Aradului, 1706-2006*, p. 131-145

era în măsură să declanșeze procesul de realizare a unității administrativ-bisericești.

Congresul Național Bisericesc al Mitropoliei Ardealului, desfășurat la Sibiu în anul 1920, a procedat la alegerea noului mitropolit al Ardealului, Nicolae Bălan și al Episcopului Caransebeșului, Iosif Bădescu și a hotărât înființarea a două noi eparhii: Oradea și Cluj.

În acest mod se împlinea dezideratul propus cu peste trei decenii în urmă de către Ioan Mețianu, în vremea episcopatului său la Arad, deplin conștient asupra greutății de administrare a unui teritoriu atât de vast. Episcopul Ioan Ignatie Papp, el însuși bihorean de origine prezenta acest deziderat, regelui Ferdinand I, cu prilejul vizitei pe care familia regală a întreprins-o la Oradea în anul 1919. În felul acesta 6 protopopiate și 276 de parohii cu un număr de 211 749 credincioși, aparținătoare părților Crișanei și Bihorului, ieșeau de sub jurisdicția Episcopiei Aradului. În acest context după alegerea, la 3/16 octombrie 1920 a primului episcop al Oradei în persoana lui Roman Ciorogariu. Episcopia Aradului avea în componența sa un număr de 12 protopopiate cu 399 parohii și 388 589 credincioși. Acestea erau: Arad, Chișineu Criș, Șiria, Ineu, Buteni, Hălmagiu, Radna, Lipova, Belinț, Timișoara, Vinga și Comloșul Bănățean.

Tratatul de pace de la Trianon a făcut ca dincolo de granițele țării, în Ungaria, să rămână următoarele parohii ortodoxe românești: Bătania, Cenad, Bichiș, Chitigaz, Otlaca-Pustă, Bichișciaba (cu filia Ciorvaș), Giula Germană, Giula Maghiară, Cartag, Darvas, Iaca, Vecherd, Peterd, Micherechiu, Cristur și Săcal, iar în fosta Iugoslavie parohiile: Sarcia, Torocul Mare, Torocul Mic, Ecica, Iancahid și Chișoros. Administrarea lor în urma pierderilor teritoriale a devenit în acest context foarte anevoioasă.⁸

Modificările teritoriale determinau schimbări administrative în cadrul eparhiei. Acestea au fost realizate prin strădaniile episcopului **GRIGORIE COMȘA** (1925-1935), episcopul care a implementat în cadrul eparhiei noua legislație bisericească, adoptată în anul 1925 prin promulgarea Legii și a Statutului de organizare a Bisericii Ortodoxe Române. În anul 1929 era recunoscută de către Ministerul Cultelor și Artelor, existența a 15 protopopiate: Arad, Chișineu, Șiria, Ineu, Buteni, Gurahonț, Hălmagiu, Radna, Birchiș, Lipova, Belinț, Balinț, Timișoara, Vinga și Comloș.⁹ Pentru cele trei noi protopopiate, Gurahonț, Birchiș și Balinț și cele 43 de noi parohii, acesta a obținut un număr de 2000 de iugăre de teren, reședința episcopală a fost refăcută și extinsă, iar clădirii centrului eparhial i-a fost adăugat un etaj.

Activitatea misionară deosebită pe care a realizat-o a fost bazată pe alcătuirea și editarea unei bogate literaturi teologice și urmărea cu precădere

⁸ Pentru amănunte se pot consulta Teodor Botiș, *op. cit.*, p. 523-570 și 623-676; Mircea Păcurariu, *Învățămintul teologic la Arad*, în vol. cit., p. 151-172 și Pavel Vesa, *Învățămintul teologic de la Arad (1822-1948)*, edit. Episcopiei Devei și Hunedoarei, Deva, 2013, p. 546

⁹ Pavel Vesa, *Episcopii Aradului*, p. 153-164

contracurarea pericolului sectar. La aceasta se adăugau scrisorile pastorale și misionare, predicile și cuvântările susținute prin care înțelegea nu doar să atenționeze asupra acestui pericol sectar dar insista asupra modului în care slujitorii sfințelor altare au datoria de a-i întări pe credincioșii ortodocși asupra dreptei credințe. În plus milita pentru implementarea apostolatului laic, ca un mijloc mai potrivit pentru apropierea de sufletul poporului. Această dorință de a pătrunde cât mai aproape de sufletul și mintea poporului l-a determinat să inițieze două colecții de lucrări teologice și moralizatoare "Biblioteca creștinului ortodox" și "Biblioteca preotului ortodox", și să poarte o grijă deosebită bibliotecilor parohiale, încât se poate afirma că a îndrumat întreaga activitate culturală și bisericească din eparhia sa. Ca un semn al aprecierii deosebite de care s-a bucurat în anul 1934 a fost ales membru de onoare al Academiei Române.

Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, luată în urma demersurilor intelectualilor bănățeni privind strămutarea Episcopiei Caransebeșului la Timișoara, a determinat numeroase proteste și memorii ale episcopului Grigorie Comșa. Evidența îngrijorare a acestuia pentru soarta eparhiei arădene era determinată de identificarea pericolului restrângerii, în cazul înființării noii eparhii, asupra unui singur județ. Acest fapt îl determina să ceară rearondarea teritorială a Mitropoliei Ardealului.

Moartea sa a adus alegerea, la Arad, a fostului arhiereu vicar al Episcopiei Oradiei **ANDREI MAGIERU** (1936-1960). S-au creat șanse noi pentru promotorii ideii de înființare a eparhiei Timișoarei. Hotărârea Adunării eparhiale a Caransebeșului, din 18 mai 1936, referitoare la mutarea scaunului episcopal la Timișoara, avea să determine pe membrii Adunării eparhiale a Episcopiei Aradului să ceară din nou în anul 1937 rearondarea eparhiilor din cadrul Mitropoliei Ardealului. Cu toate acestea, în momentul publicării în Monitorul Oficial al României din noiembrie 1939, a Decretului pentru înființarea Episcopiei Timișoarei, nu se făcea nicio precizare asupra acestui fapt. Episcopia Aradului primea doar câteva parohii din județul Hunedoara, care făceau parte din protopopiatul Hălmagiului.

Încredințat de mitropolitul de la Sibiu a împlinii rolul de locțiitor al noii eparhii, episcopul Andrei Magieru avea să numească primul Consiliu eparhial provizoriu și să întreprindă toate cele necesare în vederea pregătirii alegerii membrilor Adunării Eparhiale a Timișoarei. Conștiința misiunii împlinite a acestuia, în pofida protestelor care au determinat transferarea acestei responsabilități asupra episcopului *Nicolae Popovici* al Oradiei este evidentă din mesajul adresat noii adunări eparhiale a Aradului din anul 1940, în care făcea precizarea sporirii patrimoniului bisericilor care le-au fost încredințate episcopilor Aradului, prin Diploma împăratului Francisc Iosif din anul 1865. Protopopiatele din stânga Mureșului, în număr de 7, ieșeau astfel de sub

jurisdicția Episcopiei Aradului. Acesteia îi rămâneau doar 8 parohii din protopopiatul Vinga: Sînnicolaul Mic, Aradul Nou, Șagu, Zăbrani, Zădârlac, Bodrogul Nou, Bodrogul Vechi și Călugăreni (Vinga Nouă), care au fost incluse în protopopiatul Arad.¹⁰

Izbucnirea celui de al doilea Război Mondial a determinat pentru câțiva ani menținerea acestei situații, iar urmările războiului au fost dintre cele mai grave. Simțul responsabilității episcopului Andrei Magieru, față de toți cei aflați în suferință a fost evident atât față de aceia care au suferit în urma bombardamentelor, dar și față de aceia care au fost nevoiți să se refugieze. Edificatoare asupra acestui aspect și asupra tăriei de caracter sunt consemnările care vorbesc despre modul în care, în urma bombardamentelor, străbătea străzile Aradului cu Crucea și Cartea de rugăciuni în mâini, rugându-se pentru alinarea suferințelor răniților și despre adăpostirea rabinului Aradului în contextul în care comandamentul hortist se afla instalat în reședința episcopală. Atitudinea de apărător al Bisericii a fost evidențiată cu atât mai mult după instaurarea la putere a regimului comunist, prin toate măsurile întreprinse, în pofida presiunilor la care era supus, știind că fratele său era deținut în lagărul de la Caracal.

În mijlocul atâtor încercări, hotărârea din 24 aprilie 1947 a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, referitoare la ridicarea scaunului eparhial al Timișoarei la rang de Arhiepiscopie și înființarea Mitropoliei Banatului, impuneau schimbări și pentru Episcopia Aradului. În acest context, în urma întrunirii Adunării Eparhiale extraordinare din anul 1948 se hotăra trecerea eparhiei arădene sub jurisdicția noii Mitropolii a Banatului. Succesiunea rapidă a evenimentelor, adoptarea Decretului –Lege pentru reglementarea regimului general al cultelor care prevedea ca fiecare eparhie să aibă în componența sa un număr mediu de 750 000 de credincioși ar fi impus în scurt timp această hotărâre. Cu toate acestea, noi schimbări administrativ - teritoriale se impuneau în vederea salvării noii Mitropolii a Timișoarei și respectiv păstrarea în noile condiții a Eparhiei Aradului. Ca urmare, cum desființarea noii Mitropolii nu era un fapt verosimil, printr-un nou decret, adoptat în anul 1949, Episcopia Aradului primea jurisdicție asupra județului Hunedoara, iar Episcopia Caransebeșului intra în componența Arhiepiscopiei Timișoarei.

Eforturile depuse de episcopul Andrei Magieru de a păstra o serie de instituții culturale, între care și Academia teologică arădeană au fost zadarnice, singurul care a mai primit aprobarea de a funcționa a fost Centrul pentru îndrumarea clerului. Viața culturală, socială, filantropică și caritativă a Bisericii a fost întreruptă brutal, context în care episcopul Andrei a fost nevoit să adopte o atitudine de compromis în vederea supraviețuirii și apărării Bisericii. O nouă

¹⁰ Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, ed. a III-a, vol. III, Iași, 2008, p. 359-360

provocare se impunea ierarhului arădean, aceea de a lucra pentru integrarea parohiilor ajunse sub jurisdicția Bisericii catolice de rit bizantin, desființată prin Decretul – Lege 358 din 2 decembrie 1948. Pentru a se asigura de păstrarea echilibrului, episcopul a vizitat fiecare parohie trecută la Ortodoxie, a organizat cursuri de îndrumare la care au fost integrați preoții greco-catolici, iar în aparatul administrativ a numit doi consilieri și doi protopopi și un secretar protopopesc din rândurile foștilor preoți reveniți la ortodoxie.

Episcopul Andrei Magieru a fost un adevărat sprijinitor al Mănăstirii Prislop, unde în ziua de 14 septembrie 1949 săvârșea prima Liturghie arhierască, hirotiesind ca protosinghel pe părintele stareț de atunci – Arsenie Boca. Toate demersurile făcute pentru lucrările de restaurare ulterioară vorbesc despre munca neostenită a acestuia în vederea refacerii centrului spiritual de la Prislop, muncă depusă până în momentul îmbolnăvirii sale în anul 1955. Cu toate acestea, în anul 1956 reușea și reactivarea vechii reședințe eparhiale de la Arad-Gai.¹¹

La moartea sa, survenită în anul 1960, timp de câteva luni treburile eparhiei arădene au fost conduse de mitropolitul **VASILE LAZARESCU**, iar la 15 decembrie 1960 a fost ales ca episcop al Aradului, **NICOLAE CORNEANU** (1960-1962). Păstorirea la Arad a fost însă una scurtă pentru că în anul 1962, în urma retragerii forțate a mitropolitului Vasile Lăzărescu la mănăstirea Cernica, a fost ales în locul acestuia.

Păstorire mai îndelungată au avut la Arad, episcopii **TEOCTIST ARĂPAȘU** (1962-1973) și **VISARION AȘTILEANU** (1973-1984), ambii cu preocupări deosebite pentru vechile vetre de spiritualitate românească din cuprinsul eparhiei: mănăstirile Hodoș – Bodrog, Prislop sau bisericile cneziale din Țara Hațegului sau Valea Mureșului. Atât cât li se îngăduia au efectuat și vizite pastorale și au sfințit o serie de biserici ridicate în perioada respectivă. Sprijin în lucrarea desfășurată, în mod special în anii de boală a episcopului Visarion a fost arhierul vicar **GHERASIM HUNEDOREANUL** (1975-1985)¹²

DR. TIMOTEI SEVICIU - IERARHUL CU CEA MAI ÎNDELUNGATĂ ACTIVITATE PASTORALĂ LA ARAD, LA TREI DECENII DE LA INSTALARE

Membrii Colegiului Electoral Bisericesc au ales, împreună cu membrii Adunării Eparhiale a Aradului, în unanimitate, pe data de 30 septembrie 1984, pe arhierul vicar de atunci al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului **TIMOTEI SEVICIU** care a fost înscăunat la 2 decembrie 1984, păstorind până în prezent.

¹¹ *** *Episcopia Aradului în vreme de răscruce istorică 1918-1948*, edit. Episcopiei Române a Aradului, Arad, 2006, p. 29-30

¹² *Ibidem*, p. 41-42

Născut în 4 iunie 1936, în Timișoara. Studii la Liceul „Diaconovici Loga” din Timișoara (1946-1953), la Institutul Teologic Universitar din București (1953-1957), cursuri de doctorat tot acolo (1957-1960), doctor în teologie din 1972, specialitatea Patrologie; studii de specializare la Facultatea de Teologie Protestantă din Neuchâtel (1967), Institutul Ecumenic de la Bossey (1967-1968) și Facultatea de Teologie din Fribourg (1971-1972). Profesor la Seminarul teologic din Caransebeș (1960-1961), secretar eparhial la Arad (1961-1962) și Timișoara (1962-1968); vicar administrativ al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului (1968-1975), în paralel diacon, în 1961, preot, în 1968, tuns în monahism la mănăstirea Hodoș-Bodrog în 1969, sub numele Timotei, și hirotesit arhimandrit în 1970. La 15 decembrie 1975, ales episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, cu titlul „Lugojanul”, iar la 30 septembrie 1984, episcop al Aradului (însăunat la 2 decembrie 1984), păstorind până astăzi.

Lucrări: *Doctrina hristologică a Sf. Chiril al Alexandriei în lumina tendințelor actuale de apropiere între Biserica Ortodoxa și vechile Biserici Orientale*, Timișoara, 1973, 147 p.

Studii: *Aspecte dogmatice ale concepției augustiniene după "Manualul către Laurențiu"*, în „Ortodoxia”, anul XI, 1959, nr. 2, pp. 234-250; *Hristologia și soteriologia Sf. Ioan Damaschin, după canoanele Învierii, Înălțării și Cincizecimii*, în „Ortodoxia”, anul XI, 1959, nr. 4, pp. 567-584; *Valoarea prieteniei în viața și opera Fericitului Augustin*, în „Ortodoxia”, anul XII, 1960, nr. 3, pp. 374-389; *Probleme de învățătură și viață creștină în comentariul Sf. Ioan Gura de Aur la scrisoarea paulină către Filipeni*, în „Studii Teologice”, anul XII, 1960, nr. 7-8, pp. 500-517; *Sfântul Atanasie cel Mare în Biserica românească*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XII, 1960, nr. 9-12, pp. 583-600; „Iată eu fac toate lucrurile noi”. Cea de a patra Adunare Generala a Consiliului Ecumenic al Bisericilor, în „Mitropolia Banatului”, anul XVIII, 1968, nr. 7-9, pp. 379-384; *Sensul și dimensiunile adevăratei ecumenicități în „Mitropolia Banatului”*, anul XVIII, 1968, nr. 7-9, pp. 490-492; *Încercări de revalorificare a concepției despre preoție în protestantism*, în „Mitropolia Banatului”, anul XVIII, 1968, nr. 7-9, pp. 492-494; *Ecumenism și artă*, în „Mitropolia Banatului”, anul XVIII, 1968, nr. 7-9, pp. 494-495; *România comori de artă în „Mitropolia Banatului”*, anul XVIII, 1968, nr. 7-9, pp. 495-496; *Aspecte ale problemei libertății religioase*, în „Mitropolia Banatului”, anul XXI (1971), nr. 7-9, pp. 485-487; *Divorțul în Biserica romano-catolică*, în „Mitropolia Banatului”, anul XXI (1971), nr. 7-9, pp. 487-490; *Contribuții ale teologiei ortodoxe române*, în „Mitropolia Banatului”, anul XXI, 1971, nr. 10-12, pp. 618-620; *Noi termeni ecumeniști*, în „Mitropolia Banatului”, anul XXI, 1971, nr. 10-12, pp. 620-622; *Doctrina hristologică a Sf. Chiril al Alexandriei în lumina tendințelor actuale de apropiere între Biserica Ortodoxa*

și vechile Biserici Orientale, în „Mitropolia Banatului”, anul XXII, 1972, nr. 7-9, pp. 325-462 (și în extras, Timișoara, 1973, 147 p.); *Valoarea hristologiei Sfântului Chiril în contextul teologiei actuale*, în „Mitropolia Olteniei”, anul XXV, 1972, nr. 5-6, pp. 477-481; *Reorganizarea vieții monahale*, în „Biserica Ortodoxă. Română”, nr. 6, 1972, pp. 630-641; *Scaunul mărturiei*, în „Mitropolia Banatului”, anul XXVII, 1977, nr. 7-9, pp. 468-472; *Îngrijirea și împodobirea sfintelor locașuri*, în „Îndrumător bisericesc”, I, Timișoara, 1980, pp. 60-65; *Cinstirea sfintelor soboare*, în „Îndrumător bisericesc”, II, Timișoara, 1981, pp. 64-74; *Numele Domnului*, în „Îndrumător bisericesc”, III, Timișoara, 1982, pp. 125-130; *Un singur trup, un singur duh*, în „Îndrumător bisericesc”, IV, Timișoara, 1983, pp. 34-37; *Biserica Ortodoxă Română și apărarea patriei*, în „Îndrumător bisericesc misionar și patriotic”, V, 1984, pp. 33-37; *Cum s-a format și dezvoltat Cultul ortodox*, în „Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic”, VI, 1985, pp. 12-18; *Trăirea învațaturii creștine*, în „Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic”, II, Arad, 1985, pp. 1-5; *Maica Domnului și Sfânta Cruce*, în „Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic”, III, Arad, 1986, pp. 1-6; *Maica Domnului și Sfânta Biserică*, în „Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic”, IV, Arad, 1987, pp. 1-5; *Biserica și slujirea patriei*, în „Îndrumător bisericesc, misionar și patriotic”, V, Arad, 1988, pp. 49-52; *Crez și viață*, în „Îndrumător bisericesc”, Arad, 1991, pp. 65-69; *Dăltuire spirituală*, în „Altarul Banatului”, Serie nouă, anul III (XLII), 1992, nr. 10-12, pp. 3-7; **Pastorale, predici publicate:** *Pe urmele sfinților*, în „M. B.”, anul XVI, 1966, nr. 7-9, pp. 432-434; *Mesajul păstorilor*, în „M. B.”, anul XVI (1966), nr. 10-12, pp. 657-660; *Talanții*, în „M. B.”, anul XVII, 1967, nr. 1-3, pp. 106-109; *Cinstirea celor adormiși*, în „M. B.”, anul XVII, 1967, nr. 1-3, pp. 112-115; *Simțământul datoriei*, în „M. B.”, anul XXVII, 1977, nr. 7-9, pp. 522-525; *Cuvântare la punerea pietrei de temelie a -viitoarei catedrale*, în „Arca”, anul II, nr. 12 (23), 1991, p. 8; *Taina mirului*, în „Bis. și Șc.”, anul II (74), serie nouă, nr. 3, 1993, pp. 1-2; *Înnoirea vieții*, în „Bis. și Șc.”, anul II (74), serie nouă, nr. 4, 1993, pp. 1-2; *Primavara darului*, în „Bis. și Șc.”, anul IV (76), serie nouă, nr. 4, 1995, pp. 1-2; *Darul aducerii aminte*, în „Bis. și Șc.”, anul IV (76), serie nouă, nr. 6-7, 1995, p. 1; *Izvor de mir*, în „Bis. și Șc.”, anul IV (76), serie nouă, nr. 8-9, 1995, p. 1; *Sărbatoarea Sfinților Trei Ierarhi*, în „Bis. și Șc.”, anul V (77), serie nouă, nr. 1, 1996, p. 1; *Pecetea darului. Hristos a înviat!*, în „Bis. și Șc.”, anul V (77), serie nouă, nr. 4, 1996, pp. 1-2; *Rugăciune pentru unitate*, în „Bis. și Șc.”, anul V (77), serie nouă, nr. 5, 1996, p. 1; *Minunile Mesianice*, în „Bis. și Șc.”, anul V (77), serie nouă, nr. 10, 1996, pp. 1-2; *Semn al Sfintei Învieri*, în „Calea Mântuirii”, anul IV, Serie nouă, nr. 18 (157), 27 aprilie 2003, pp. 1-2; *Mesajul Magilor*, în „Calea Mântuirii”, anul IV, Serie nouă, nr. 53 (192), 25 decembrie 2003, pp. 1-2; *Căutare duhovnicească*, în „Calea Mântuirii”, anul V, Serie nouă, nr. 51 (243), 25 decembrie 2004, p. 1-2;

Clopot de Înviere, în Calea Mântuirii”, anul V, Serie nouă, nr. 15 (207), 11 aprilie 2004, pp. 1-2; *Vrednicia omului*, în „Calea Mântuirii”, anul VI, Serie nouă, nr.52(296), 25 decembrie 2005, pp. 1- 4

Traduceri: *Alexei, Patriarhul Rusiei, Demnitatea preoției*, în „M. B.”, anul XIII, 1963, nr.5-8, pp. 296-297; J. L. Hromadka, *Urgența acțiunii*, în „M. B.”, anul XVII, 1967, nr. 1-3, pp. 7-14 Trebuie adăugate numeroasele lucrări de referință editate și coordonate sub îndrumarea sa. Grijă deosebită pe care a manifestat-o față de așezămintele monahale și spiritual ale eparhiei arădene este evidentă, gândindu-ne doar la lucrările de restaurare desfășurate la complexul arhitectonic de la mănăstirea ”Sf. Simeon Stâlpnicul” de la Arad-Gai sau la reamenajarea Muzeului de artă și carte veche românească prin contribuția istoricului de artă, Horia Medeleanu, în august 1989, în plină epocă comunistă.¹³ La sediul Oficiului protopopesc din Orăștie a fost deasemenea amenajat un depozit de icoane și cărți vechi, cu o valoare grăitoare prin însăși dovezile oferite de piesele colecționate acolo.

Gândind numai la încercările acestea de a salva și conserva adevărate monumente de manifestare a spiritualității strămoșești este posibil să înțelegi cât de profundă și tainică a fost lucrarea desfășurată de ierarhul arădean într-o vreme în care se urmărea tocmai dezrădăcinarea omului de valorile ființei neamului.

Adăugând acestora și învățăturile transmise prin intermediul pastoralelor marilor sărbători, dar și pe acelea transmise în mod direct cu prilejul fiecărei liturghii arhieresti, săvârșite în Arad sau în vizitele pastorale efectuate este evident să înțelegi complexitatea lucrării desfășurate în folosul Bisericii și a neamului său.

După abolirea regimului comunist din decembrie 1989, lucrarea împlinită a fost posibil a se înfăptui prin slujirea aproapei pe nenumărate câmpuri de activitate. A fost perioada în care în bogata activitate pastorală care se impunea a se desfășura în Eparhia Aradului după mișcările de răsturnare a regimului comunist, Preasfințitul Părinte Timotei era ajutat de fostul episcop de Alba Iulia, Emilia Birdaș. Obligat să se retragă din eparhia pe care o păstorise, acesta a fost ales de Sfântul Sinod, în luna ianuarie 1990, arhieru vicar cu titlul de Arădeanul, calitate în care a fost încredințat de ierarhul locului să săvârșească hirotonii de preoți, târnosiri de biserici și vizite pastorale, până în 12 iulie 1994, când a fost ales episcop a reînființatei eparhii a Caransebeșului.¹⁴

Noi așezăminte monahale s-au născut ori refăcut în urma inițiativelor proprii sau a preoților, ori a unor credincioși, plămădindu-se prin frământări ale sufletului gândirii ierarhului de la Arad. Așa au fost cele de la Feredeșu, Roșia, Almaș în județul Arad și cele de la Crișan, Crișcior, Băița, Colț, Ghelari, Cucuiș,

¹³ www.arhiepiscopiaaradului.com și Pavel Vesa, *Episcopii Aradului*, p. 347- 360

¹⁴ Pavel Vesa, *Episcopii Aradului*, p. 358-359

Vulcan și Straja în județul Hunedoara. Vechile mănăstiri renășteau și ele, iar la Prislop s-a reînnoit prin susținerea gândului care a prins rădăcini în inima ierarhului, din toamna anului 1991, vechea școală a mănăstirii, organizată sub forma unui Seminar teologic ortodox (numit pentru o scurtă vreme monahal) pentru educația fetelor. Acesta a fost pus sub protecția Sfintei Mucenițe Ecaterina.

Stăruința în împlinirea misiunii de a contribui la ridicarea spirituală a propriului neam se manifesta și prin demersurile întreprinse, în aceeași perioadă, de către smeritul, calculatul și deopotrivă nestrămutatul în tăria voinței ierarh, venite în întâmpinarea dorinței intelectualității arădene, în vederea reînființării străvechii școli teologice arădene. Aceasta își redeschidea porțile sub forma actualei Facultăți de Teologie, la data de 1 octombrie 1991.

Atenția acordată sufletelor celor credincioși s-a manifestat și prin purtarea de grijă a fiilor acestui neam, rămași în 1949 în localitățile românești din Ungaria de astăzi. Pentru aceștia a făcut numeroase donații în cărți de rugăciuni, lucrări editate, manuale și reviste pe care le-a distribuit în timpul vizitelor pastorale, efectuate în cadrul Vicariatului de la Gyula. A răspuns în mod direct în fața autorităților bisericești și statale dar și în fața lui Dumnezeu de destinul acestora, până în momentul înființării Episcopiei Ortodoxe din Ungaria (1998).

În paralel, a vegheat și sprijinit, atât cât a fost omeneste posibil, dar în permanență a însoțit cu rugăciunea către atotputernicul Dumnezeu, procesul de reintroducere a Religiei în școli și pe acela de reluare a activității unor asociații creștine care au activat în perioada interbelică: Oastea Domnului, Societatea Națională a Femeilor Ortodoxe, Asociația studenților creștin-ortodocși sau Liga Tineretului ortodox.

Imaginea despre slujirea desfășurată trebuie să cuprindă și clișeul noii catedrale eparhiale ridicate la Arad, ca și pe acela al noii biserici a mănăstirii de la Gai. Monumentalitatea construcțiilor conjugată cu smerenia despre care grăiește de la sine Catedrala cu hramul "Sf. Treime", au fost deasemenea rodul gândului neobosit care a încolțit, răsărit și a ajuns să rodească din sufletul aceluia care ulterior a căutat fără încetare oamenii potriviți pentru realizarea acesteia. În fond, ea constituie expresia tuturor eforturilor depuse în cadrul întregii sale eparhii pentru edificarea zecilor de sfinte altare care s-au ridicat și apoi s-au sfințit prin punerea mâinilor ierarhului îndreptățit de Dumnezeu a avea grijă de românii din județele Arad și Hunedoara.

Multe lucruri nu ar fi fost posibil să se realizeze fără înțelepciunea aceluia care a știut să aprecieze contribuțiile aduse de fiii acestor meleaguri la împărtășirea din cuvântul, cercetările întreprinse, fapta sau felul de a fi al aceluia pe care acestea însăși i-au consacrat a fi personalități veritabile în domeniul lor de activitate. Un exemplu grăitor este oferit de menținerea în ierarhia sufletului Înaltpreasfinției Sale a făcliilor călăuzitoare oferite prin

relația cu colegul, preotul, omul, profesorul, academicianul Mircea Păcurariu, față de tot ceea ce este firesc și conform cu adevărul.

Un prim semn de recunoaștere a întregii strădanii depuse în slujirea Bisericii și a neamului său, l-a constituit alegerea în locotenența patriarhală, constituită în decembrie 1989, tocmai în vederea gestionării cu înțelepciune a situației grele în care Biserica Ortodoxă Română se afla.

Adevărata recunoaștere venea prin cinstea care i se acorda prin hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 19 iunie 2009 de ridicare a istoricei Eparhii a Aradului la rangul de Arhiepiscopie și conferirea titlului de arhiepiscop al Aradului. Festivitățile privind ridicarea în rang s-au desfășurat la Arad, în ziua 28 noiembrie 2009, cu o zi înainte de instalarea primului episcop al Devei și Hunedoarei. Din acel moment Înaltpreasfinția Sa înțelegea să-și continue activitatea cu conștiința misiunii împlinite de a lucra pentru zidirea și edificarea deopotrivă a celor două eparhii actuale, în vederea sporirii aportului Bisericii la viața societății în consonanță cu nevoile timpului. Tot cu același prilej acesta arăta că va lucra, atât cât Dumnezeu va îngădui pentru ca Arhiepiscopia Aradului să rămână aceeași „strajă încercată la hotarul de apus al țării și o călăuză vrednică de urmat în tot ceea ce a punctat învățătura, cultul și trăirea ortodoxă pe meleagurile dintre Mureș și Crișuri”¹⁵. Și iată, Dumnezeu a îngăduit ca lucrarea să continue, astfel încât la data de 28 noiembrie 2014 s-au împlinit *cinci ani de la ridicarea la rangul de Arhiepiscopie* iar la data de 2 decembrie 2014, Înaltpreasfinția Sa a fost omagiat pentru cele *trei decenii de activitate arhipăstorească la Arad*.

La ceas aniversar ne bucurăm să fim părtași la multe din înnoirile care au avut loc în istoria recentă a Eparhiei Aradului și să avem onoarea de a adresa sincer urarea:

ÎNTRU MULȚI ȘI FERICIȚI ANI ÎNALTPREASFINȚITE PĂRINTE!

¹⁵ Cuvântul de mulțumire al Î.P.S. Timotei rostit la Arad în data de 28 noiembrie 2009